Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

J. COLETTE, Fr. DASTUR, S. DÉLIVOYATZIS, G. HOTTOIS, A. KELKEL, FR. LARUELLE, H. MALDINEY, P. RICOEUR, A. T. TYMIENIECKA, M. VILLELA - PETIT, *Maurice Merleau-Ponty, Le psychique et le corporel*, Paris, Aubier, 1988, 240 pp.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ συγκεντρώνει μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐργασίες ὅπως παρουσιάστηκαν σὲ ἕνα διεθνὲς συμπόσιο ποὺ ἔγινε στὴ Σορβόνη στὶς 22 καὶ 23 Μαΐου 1981 — ἀλλὰ καὶ ἄλλες ποὺ συντάχθηκαν ἀργότερα. Ἀναπαράγονται ἐπίσης καὶ μερικὲς ἀπὸ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔλαβαν χώρα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ συμποσίου, τὸ ὁποῖο, μὲ τὸν τίτλο «Τὸ ψυχικὸ καὶ τὸ σωματικὸ στὴ σκέψη τοῦ M. Merleau-Ponty», ὀργανώθηκε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ παγκόσμιο ἰνστιτοῦτο ἀνώτατων φαινομενολογικῶν σπουδῶν, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Anna-Tereza Tymieniecka.

Κοινὸς τόπος τῶν παραπάνω ἀναλύσεων εἶναι, κατὰ τὴ μερλω-ποντιανὴ μέθοδο, ἡ διατήρηση τῆς αὐτονομίας τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ μὲ ἔμφαση στο «φιλοσοφεῖν» —σύμφωνα καὶ μὲ τὴν καντιανὴ διάκριση— χωρίς, ὅμως, ἐγκατάλειψη τῶν θεμελιωδῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων ὅπως ἐκεῖνο τῶν σχέσεων σώματος καὶ ψυχῆς· μόνο ποὺ τώρα προέχει τὸ στοιχεῖο τῆς μεταποίησης, τῆς διαφορᾶς ἢ μιᾶς τοπικῆς διαλεκτικῆς. Ὁ P. Ricoeur παρατηρεῖ στὴν «Εἰσαγωγή» του ὅτι, εἰδικότερα, τὸ ἐρώτημα τοῦ «ψυχικοῦ» μετατονίζεται ἤδη ἀπὸ τὴ χουσσερλιανὴ φαινομενολογία: 1. μέσα ἀπὸ μιὰ ἀνάγκη ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ὡς μερικὸ σύμπτωμα τὴ δημιουργία π.χ. μιᾶς ψυχολογικῆς φαινομενολογίας, 2. μὲ τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς «περιφερειακῆς» ὀντολογίας, ὅπου τὸ σύμπλεγμα σώματος - ψυχῆς θὰ ἐπανέθετε τὸ πρόβλημα τῶν ὁρίων τῆς φαινομενολογικῆς «συγκρότησης» (constitution) καὶ 3. μὲ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ «βιωμένου κόσμου» (Lebenswelt) καὶ τῆς μεθόδου τῆς «Rückfrage» (ἐπανερωτήματος), ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴ σύλληψη μιᾶς πρωταρχικῆς ἐμπειρίας δίχως, φυσικά, κανενὸς εἴδους ἔκλειψη τῆς γλώσσας. Στὴν περίπτωση τοῦ Merleau-Ponty, τὸ συγκεκριμένο πρόβλημα βρίσκει τὴν ἔκφρασή του μέσα ἀπὸ τὴν ἐπαναδραστηριοποίηση ὅρων ὅπως *ἰδιόσωμα* (corps propre) ἢ *σάρκα* (chair), ποὺ ἀναβαθμίζουν τὴν ἰδέα τῆς «δέσμευσης» (engagement), τῆς «συμμετοχῆς» (participation) ἢ τῆς «διαφοροποίησης» (différenciation). Αὐτὸς εἶναι ἄλλωστε καὶ ἕνας βασικὸς λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο πιστεύουμε ὅτι ὁ ὅρος ποὺ θὰ συνόψιζε καλύτερα τὸ ἐγχείρημα τοῦ Merleau-Ponty εἶναι ἐκεῖνος τῆς «διαλεκτικῆς», ἂν μὲ διαλεκτικὴ ἐννοοῦμε τὴ διατήρηση τῆς ἰδέας τοῦ «κόσμου σὲ κίνηση», «τῶν σχέσεων μὲ διπλὴ σημασία», «τῶν ἀνατροπῶν», τῶν τοπικῶν, περιφερειακῶν ὑπερβάσεων, μιᾶς διαρκοῦς γένεσης καὶ διαδικασίας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἡ μετατόπιση τῆς προβληματικῆς τοῦ ὑποκειμένου (ποὺ ἐκχέει νόημα, παράγει σημασίες, ἀσκεῖ ἐξουσία) ἀπὸ τὴν ὑπερβατολογικὴ ἀναλυτικὴ ἢ τὸ ναρκισσισμὸ τῆς συνείδησης πρὸς μιὰ ἱστορικὴ ἑρμηνεία τῶν διαφορῶν ἐκφράζεται, ἀκριβῶς μὲ τὴν ἔννοια τῆς σάρκας. Ἡ σάρκα εἶναι ἕνας τρόπος ἀποστασιοποίησης τόσο ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸ οὐμανισμό, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ νατουραλισμὸ καὶ τὴ θεολογία μέσα ἀπὸ μιά, θὰ λέγαμε, «ὀντολογία» τοῦ παρόντος καὶ τοῦ ἑαυτού μας. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ προετοιμάζει τὴ «γενεαλογικὴ περιγραφὴ» τοῦ M. Foucault, ὁ ὁποῖος ἔβρισκε στὶς σχέσεις ἐξουσίας τὸ ἔσχατο θεμέλιο μιᾶς διαδικασίας «ὑποκειμενοποίησης» (subjectivation) — ποὺ καθιστᾶ τὸ μέσα ἕνα δίπλωμα (pli) τοῦ ἔξω, ἕνα σύμπλεγμα κοίλου - κυρτοῦ (convexe - concave). Τοῦτο εἰσάγει σὲ μιὰ φιλοσοφία τῆς διαφορᾶς πού, ὡς «écart» (ἀπόσταση, μὴ σύμπτωση), ὑποκαθιστᾶ στὶς «ἔννοιες», στὶς «ἰδέες», στὶς «ἀναπαραστάσεις», τὶς «διαστάσεις», τὶς «διαρθρώσεις», τοὺς «διασχηματισμούς» (configurations).

Ἡ σάρκα εἶναι παράλληλη πρὸς τὸ χίασμα (ὁρατοῦ - ἀοράτου, αἰσθητοῦ) ποὺ παραπέμπει στὴν «πράξη», ἡ ὁποία συγκεντρώνει τόσο τὴν ἰδεατότητα (σὲ γένεση) ὅσο καὶ τὴν ἱστορικότητα (ὡς ἐμβαθυσμένη ἱστορία). Ἐδῶ ἡ προσέγγιση μᾶς φαίνεται ἀμφίσημη: λέξεις ὅπως «ἀρχέτυπο», «ἀόρατο» (μὴ ἀναγώγιμο σὲ κάποιο ὁρατό, οὔτε ὡς ἡ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ὁρατοῦ, ὡς ἕνα ἄλλο δυνατὸ ὁρατό), «Εἶναι» (Être)... ἂν τὶς πάρουμε ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συνηθισμένης φιλοσοφικῆς γλώσσας, δὲ βγαίνουμε ἀπὸ ἕνα φαῦλο κύκλο (τῆς παραδοσιακῆς μεταφυσικῆς)· ἂν τὶς τοποθετήσουμε στὴν ὀπτικὴ μιᾶς ἔμμεσης ὀντολογίας ἢ μιᾶς θεμελίωσης, χρειάζονται μεγαλύτερη ἀποσαφήνιση.

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ μεταποιημένη σχέση σώματος - ψυχῆς, ποὺ ὑπερβαίνει τόσο τὴν καρτεσιανὴ ὅσο καὶ τὴν χαϊντεγγεριανὴ ἀντίληψη μέσα ἀπὸ τὸν ἐπαναδραστηριοποιημένο ὅρο τῆς σάρκας, χρησιμεύει, στὸν Merleau-Ponty, γιὰ τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς νέας ὀντολογίας. Ὁ «κόσμος» δὲν νοεῖται πιὰ ὡς «ἄπειρη παραγωγικότητα» οὔτε τὸ «ὄν» ὡς «πληρότητα» ἔχοντας τὴ στερεότητα τοῦ ἀντικειμένου». Ἡ νέα αὐτὴ ὀντολογία θὰ ἦταν «διαλεκτική»: θὰ προέβαινε σὲ μιὰ θεώρηση τοῦ κόσμου σὲ κίνηση μὲ μιὰ δυναμικὴ τάσεων καὶ σχέσεων.

Τὸ βιβλίο περιλαμβάνει, κατὰ σειρά, τὰ ἀκόλουθα κείμενα:

Στὸ κεφάλαιο: «Ἀπὸ τὸν Husserl στὸν Merleau-Ponty», P. Ricoeur, *Εἰσαγωγή*. A. L. Kelkel, *Τὸ πρόβλημα τῆς σωματικῆς προθετικότητας*. J. Colette, *Ἡ ἀνακλαστικότητα τοῦ αἰσθητοῦ, μιὰ φαινομενολογικὴ ἀπορία*.

Στὸ κεφάλαιο: «Ἡ ὀντολογία τοῦ Merleau-Ponty», H. Maldiney, *Σάρκα καὶ λόγος*. M. Villela-Petit, *Ἡ ὑφὴ τοῦ αἰσθητοῦ*. Fr. Dastur, *Κόσμος, σάρκα, διόραση*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Στὸ κεφάλαιο: «Ἑρμηνεῖες τοῦ Merleau-Ponty», S. Délivoyatzis, *Ἡ σάρκα καὶ ἡ ριζικοποίηση τῆς σκέψης*. G. Hottois, *Γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς φαινομενολογίας ἢ ἡ φαινομενολογία ὡς στύλ*. Fr. Laruelle, *Γιὰ τὸν κόσμο ὡς μέθοδο*.

Σὲ κατακλείδα περιλαμβάνεται μιὰ μελέτη τῆς A. T. Tymieniecka, *Φύση, ἀτομικοποίηση, ἄνθρωπος*, ὅπου παρακολουθεῖται ἡ μεταμόρφωση τῆς ἔννοιας ψυχῆς - σώματος στὸ ἔργο του Merleau-Ponty.

Σωκράτης ΔΕΛΗΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

Σημειώνουμε παρεμπιπτόντως ὅτι, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκδοσης τοῦ τόμου αὐτοῦ, ὅπως καὶ τοῦ βιβλίου τοῦ S. Délivoyatzis, *La dialectique du phénomène (sur Merleau-Ponty)* στὶς éditions Méridiens Klincksieck (1987, 384 pp.), μεταδόθηκε εἰδικὴ ἐκπομπὴ ἀπὸ τὴ France - Culture στὶς 9.5.1988 μὲ τὸν τίτλο «Γύρω ἀπὸ τὸν Merleau-Ponty». Στὴν ἐκπομπὴ πῆραν μέρος οἱ Fr. Dastur, S. Délivoyatzis, H. Maldiney, J. Roman, M. Villela-Petit.

C. M. WOODHOUSE, *George Gemistos Plethon, The Last of the Hellenes*, Oxford, Clavenson Press, 1986, 391 pp.

The erudite British politician C. M. Woodhouse has published a thorough study on George Gemistos Plethon, the fifteen century Byzantine philosopher. The author of this book is a well known scholar, former Member of Parliament (MP) for Oxford, who has devoted himself to research into Medieval and Modern Greek History and Civilization. During the Second World War he was an active member of the British forces who helped the Greek Resistance against the Nazis. This shows us how closely he is aware of both the past roots and present life of the Greeks. Now he is a visiting Professor of Byzantine and Modern Greek at King's College, London University, and a corresponding Member of the Academy of Athens. Among his publications we mention *Modern Greece*; *Kapodistria, the founder of Greek Independence*; and *C. Karamanlis, the Restorer of Greek Democracy*.

The present work indicates the author's attempt for a cohesive investigation of the life and activities of the most celebrated Byzantine Philosopher who, together with Psellos and Italos (11th century) continued the tradition of Ancient Greek Philosophy, which in fact has penetrated the thought of the Scolars of the Empire. The book is divided into two main parts: Part I, under the title «Gemistos», refers to the problems of education

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ